IL-"JIEN U LILHINN MINNU" TA' DUN KARM

POEŻIJA EŻISTENZJALISTA

Ta' KARMENU MALLIA

Il-"Jien u Lilhinn Minnu" ta' D. Karm nistgħu nsejħulha biċċa filosofija eżistenzjalista msawra b'sengħa u b'għaqal kbir f'poeżija li s'issa għad m'għandniex x'jisboqha fil-Letteratura Maltija.

Għax x'inhu l-Eżistenzjaliżmu? Hi dik il-Filosofija li taħseb u tgħarbel dak jew dak il-kas imdallam tal-ħajja mdejqa tal-bniedem jew, dak li l-Franċiżi li bdew dil-Filosofija jsejħu, 'angoisse'.

Il-filosfu eżistenzjalista jinġibed minn dak kollu li hu assurd, minn dak kollu li hu ma jistax jifhem u jħoll. Id-dinja hi assurda, igħidlek l-eżistenzjalista kontra Alla; id-dinja u l-ħwejjeġ l-oħra m'huma xejn! Int ikollok titqanna waħdek, tgħix u tara kif titħabbeb mad-dinja. Tħossok waħdek, abbandunat minn kulħadd, ukoll minn Alla.

Il-filosfu eżistenzjalista, nitkellmu dwar dak li mhux nisrani, dejjem jibża' għax iħossu qisu fl-arja. Issa li kieku l-libertà mhix ħlief raġġ irqiq ta' dawl, igħidlek hu! Li kieku r-ruħ tmut bħall-ġisem? Li kieku m'hawnx Alla? Allura aħseb, tħabat u fittex kif tista' toħroġ barra minn dak li m'għandux x'jaqsam mal-bniedem.

Hekk jitkellmu Sartie, Simon de Beauvoir, Berdiaeff, Kierkegaard, Nietzsche, Caruus u oħrajn.

Dan għalfejn qed ngħiduh? Għax bħalma ġa tkellimna, Dun Karm f'dil-poeżija tiegħu, jidhrilna li jittratta ħsibijietu jew aħjar is-suġġett tiegħu bħalma jittrattawhom l-eżistenzjalisti, b'eċċezzjoni waħda: li fil-waqt li l-eżistenzjalisti jwarrbu 'l Alla min-nofs, Dun Karm jersaq lejH biex jifhem u jħoll it-taħbil ta' l-għoqda li offrietlu l-ħajja.

Biżżejjed niflu l-ħjut irqaq li bihom hi maħduma dil-poeżija biex naraw kif Dun Karm huwa poeta eżistenzjalista.

"Ħsiebi bħal agħma", jibda l-poeta. Quddiemu għandu triq mudlama u f'dit-triq mudlama, il-ħsieb tiegħu ma jistax jaqbad *kif* se jterraq, il-mod li bih se jimxi; l-anqas *l-għala*, għalfejn se jimxi f'dit-triq.

Il-poeta jixtieq id-dawl, għax għalih x'inhu d-dawl, 'kk mhux it-turija tat-triq li hemm quddiemu? Tant jixtiequ d-dawl il-poeta li fil-bidu darbtejn nisimgħux jokrob għalih:

L-ewwel: "Dalma kbira tostorlu l-kif u l-għala,
u d-dawl li hu jixtieq qatt ma jiddilu".
Imbagħad: "Għajjew għajnejja tħares bla ma tara,
U qalbi nfniet. Min se jagħtini l-hena tad-dawl sabiħ?..."

Il-biċċa hi li d-dalma ma laqtitlux biss ħsiebu imma wkoll qalbu. U hawn għandu raġun għax il-ħajja tal-bniedem mhix magħmula biss mill-moħħ imma wkoll mill-qalb.

L-ewwel żewġ taqsimiet tal-poeżija jdoqqu daqsxejn egojisti. Dan narawh meta nqabbluhom mat-tielet strofa x'ħin jibda biex jitbiegħed minnu nnifsu.

Iħares madwaru u jara x-xemx tagħti l-ħajja lill-ħolqien kollu; imma jaħasra lilu ma tagħmillu ebda ġid, għalkemm hawn qisu sab xi jferrħu xi ftit: "

"...................... Dehra ħelwa!
dehra sabiħa li bennitni f'ħolma
ta' poeżija u bħal raqqditli s-sensi".

U dal-ferħ li ħass ġo fih, mhux forsi rigal kbir talli tbiegħed mill-egojiżmu tiegħu, mill-"Jien" tiegħu, minnu nnifsu?

In-natura, mitlufa f'lejl mimli kwiekeb, ġagħlitu jerfa' ħarstu 'l fuq u b'hekk spiċċa biex neħħa kull toqol li kellu fuq qalbu b'talba mimlija tama:

"...................... Mulej, urini
it-triq tal-hena; ixgħel ġewwa ħsiebi
id-dawl tal-fehma u minn fuq qalbi neħħi
l-għoqda ħarxa tad-dmugħ".

Jistax il-poeta jkun aktar sinċier u umli? Għax mhux talli qed ifittex, imma talli qed jitlob biex isib id-dawl li jista' jixgħellu ħsiebu.

U hawn jiltaqa' mal-filosfu kbir l-ieħor: S. Wistin. Dan ukoll fil-filosofija tiegħu fittex ix-xjenza jiġifieri l-metodu, il-mod biex bih jasal x'imkien. Fejn? Għall-'Għerf', l-għerf li hu l-milja tal-verità li biha r-ruħ tista' tistagħna. Issa l-għerf tar-ruħ, min hu jekk mhux Alla nnifsu? Għalhekk S. Wistin meta kien qed ifittex l-għerf kien qed ifittex 'l Alla.

Dun Karm jagħmel l-istess u biex żgur isib dan l-għerf talab lil Alla:

"...................... ixgħel ġewwa ħsiebi
id-dawl tal-fehma ....".

Li tifhem ma jfissirx ħlief li tara bid-dawl tal-moħħ u skond S. Wistin meta wieħed ifittex 'l Alla, ġa qed jagħrfu, billi x-xjenza hija l-għerf u l-għerf hu Alla stess.

U hawn insibu ruħna wiċċ-imb'wiċċ mar-ruħ; għax quddiem il-poeta tagħna l-ħlejjaq neżgħu l-libsa tal-materjalità tagħhom. Infatti

x'qed jisma' issa l-poeta? It-tħaxwix tal-mewġ u l-leħen tar-rużinjol. Mhux qed *jarahom* daż-żewġ ħsejjes, qed *jismagħhom* joqorbu lejh. L-ispirtu qed jaħkem il-materja, ir-ruħ lill-ġisem.

Allura x'differenza issa mal-bidu tal-poeżija fejn b'dit-talba li ġejja kien wera ruħu ftit jew wisq iddisprat?:

"Għajjew għajnejja tħares bla ma tara,
u qalbi nfniet. Min sa jagħtini l-hena tad-dawl sabiħ?...

Meta fil-bidu l-poeta kien magħruf fih innifsu, issa talbtu hi mdawla bit-tama:

"......................Mulej, urini
it-triq tal-hena ....".

Forsi ma bediex jiddilu tassew, bla ma jaf, dak id-dawl li kien jixtieq u li nebbħu jislet talba hekk ħerqana?!

Imma minkejja t-talba, il-poeta jibqa' bla tweġiba! Kollox baqa' kif kien quddiemu: ħsiebu baqa' mdallam u qalbu mdejqa.

Imbagħad quddiemu tfiġġ il-problema tad-deni u tal-ħażen, problema li nkwetat u ħawdet tant u tant imħuħ qablu. U la ebda sbuħija ma tatu d-dawl li talab għalih, il-poeta beda jitlef kull tama:

"... għal min jitlob ħniena", igħid il-poeta,
"X'tiswa ta' kobor u ta' ġmiel turija?"

Imma ħej, f'dit-telfa ta' għaja, il-poeta jiftakar fi kliem ommu. Din ommu kienet qaltlu darba li hemm Alla u qaltlu wkoll biex meta jkun imdejjaq u mnikket, idur lejh. U qisu ħa r-ruħ meta ftakar f'kelmiet ommu:

"...................... qatt, ibni, la tinsa
il-kelma t'ommok; ommok tgħid is-sewwa".

Għalhekk skond ma kienet għallmitu ommu, reġa' talab 'l Alla jtih id-dawl. Reġgħet ma waslitlu l-ebda tweġiba.

Aktar ma l-poeta mgħakkes, miskin, aktar isib xi jgħakksu: ħsieb ieħor ikreh għadda minn moħħu. Beda jħewden fuq il-bidu u t-tmiem tal-ħlejjaq. Fejn hu l-bidu tal-ħwejjeġ maħluqa? U dawn meta se jtemmu? U xi jfissru t-tajjeb u l-ħażin? Ħsieb ħażin beda jiġbed 'il ieħor f'katina waħda. U għanna:

"................. Mhix ħolma ewwilla
dik it-Tjieba Ħanina.........
min qatt issamma' fil-ħolqien u sata'
jisma' leħenha? Min qatt ra dawl wiċċha?"

Id-dubju, il-ħsieb ħażin li Alla ma jeżistix, ma naqasx jittur-mentah. Imma allura kif jista' jkun li ommu għallmitu ħażin meta kien "fl-iskola ta' ħoġorha"?

Hawn Dun Karm jintilef f'delirju kbir għat-tifkira tat-telfa t'ommu. Tant it-tifkira tagħha tidħol fih u tant jistħajjilha madwaru

li jipprova jgħannaqha,

"iżd'ahi! meta xewqan"..., igħid Dun Karm,
"immidd dirgħajja
biex ingħannaqha, ma nsib xejn fi ħdani".

Il-versi fuq ommu f'dil-parti tal-"Jien u Lilhinn Minnu" jdommu wieħed mill-isbaħ innijet, wieħed mill-isbaħ tifħir ta' mħabba li l-poeti kultant igħannu b'fehma barranija.

Għalhekk Dun Karm mhux sejjer ma jemminx lil ommu, għalkemm ħatfitha l-mewt.

Il-Mewt! Allura x'tiswa l-ħajja la l-mewt taħsadha f'qasir il-għomor? U dan mhux ħela ta' żmien tgħix biex imbagħad tmut?

"...... Mhux bin il-għaqal", ilissen,
"tibni biex tħott, tpinġi s-sabiħ u tħassru".

Dan qalitulna fi kliem ieħor il-poetessa Amerikana Emily Dickenson: "Il-mewt hija djalogu kbir bejn ir-ruħ u l-ġisem".

U dan ukoll irid jurina Dun Karm meta jgħaddi biex jirrakkuntalna kif f'Novembru waslitlu karba minn ġo Ċimiterju. Jilmaħ tifel liebes l-iswed isejjaħ lil missieru mejjet... u missieru ma jweġibx.

Il-poeta f'dat-tifel itina ritratt tiegħu nnifsu. Hu wkoll qiegħed igħajjat lil missieru, lil dik il-Qawwa setgħana li qed ifittex bla ma tasallu tweġiba waħda. Imma l-mewt mhix qiegħda biss fiċ-ċimiterju, le. Qiegħda wkoll fuq l-art li fuqha qed iterraq il-poeta u fuq kollox ġo ħsiebu stess u ġo qalbu. Hu nnifsu jgħidilna:

"Bir-reżħa ġewwa qalbi, id-dlam ġo ħsiebi". U bil-kliem: "Il-Mewt qiegħda fuq kollox", il-poeta jinfexx f'għajta ta' pessimiżmu kbir. Kollox jurilu d-dwejjaq tal-ħajja: ix-xemx imkeffna, in-nuqqas ta' ħaxix aħdar... Imma dan kollu ġej minnu stess, hu li qed jara kollox ikreh għax qalbu kiesħaa u ħsiebu mdallam. Ħabat qata' qalbu. Għalfejn jaqbad it-triq, ladarba xejn ma jista' jtih dak li qed ifittex u billi l-mewt tidher kullimkien?

U x'inhi l-mewt, jistaqsi? It-tweġiba jeħodha minn għanja ta' bufula u minn fewġa li għaddiet u waqqgħet xi weraq niexfa mill-balluta, għalkemm dil-balluta xorta waħda baqgħet tgħanni l-għanja tal-ħajja. Allura dil-bufula li ma taqta' qatt tgħanni, u dal-weraq li jitwieldu u jmutu, huma aqwa mill-bniedem? U dawn, kif igħannu dan l-għana kollu bla ma jibżgħu mill-mewt?

U f'salt jisma' leħen moħbi jċanfru: 'kif trid tifhem il-ħolqien, int? Int għad tmut u l-ħajja tibqa' tgħix u tmut warajk bħalma kienet tagħmel qabel. Int qiegħed fli qiegħed, issokta l-leħen, għax qed tara d-daħna maġenbek u d-dawl 'il bogħod minnek m'intix tarah. Ġo fik, int tħoss li tixtieq tibqa' tgħix għal dejjem, mhux bħall-ħwejjeġ l-oħra li jmutu. Bħalma tagħmel il-qamħa f'uliedha,

biex tibqa' tgħix trid tmut; mhux biss, imma l-ewwel trid tifraħ bil-mewt biex imbagħad tifraħ bil-ħajja:

"...... u mhux għaqli
Tibki lill-qamħa u ma tifraħx bis-sbula".

Il-qamħa mietet u nibtet iż-żerriegħa tagħha. Kull ċaħda magħmula b'rieda qawwija taħt il-ħakma tar-raġuni, tkun dejjem imħallsa. Imma trid dejjem tbati biex wara tifraħ.

F'salt wieħed il-poeta jinduna li qed jitħaddtu flimkien il-ħsieb u l-qalb. Il-ħsieb qam fuq ruħu imma ħass il-Qawwa barranija taħkmu u tgħaffġu; għalhekk ħassu jixxejjen bħalma jixxejjen dawl musbieħ il-lejl hekk kif dawl ieħor qawwi jitfa' raġġtu fuqu. Il-ħsieb qisu għadab f'demmu u qagħad jistenna l-aħħar taħbitiet il-qalb. Nisimgħu kliem il-ħsieb:

"...................... kull taħbita
tgerrem dqiqa minn ħajtek: meta l-ħeġġa
tan-nervi li jħaddmuk, tad-demm li jsaħħek
tintemm u inti tiskot, forsi nkunu
nafu x'hemm moħbi ......"

Għalissa l-qalb qed titbiegħed mill-ħsieb, minn dak li jrid ikun jaf. Meta l-qalb tieqaf, jiġifieri meta jmut, kemm il-ħsieb u kemm l-għerf li qed ifittex jiltaqgħu. Issa billi *jrid jifhem*, billi jiġifieri l-Intellett u l-Volontà jaħdmu flimkien? M'hemmx dik il-Qawwa li twaddbu hekk bogħod minnha li ma jasal jifhimha qatt?

Imma għalkemm il-moħħ jixtieq il-waqfien tal-qalb biex jifhem dak li hemm moħbi, il-qalb min-naħa tagħha trid timxi id f'id malmoħħ. Għax meta l-moħħ mhux f'sikktu, il-qalb tiddejjaq.

Il-moħħ jaħseb; il-qalb tħobb. Jekk wieħed ifixkel 'il oħra jew waħda lil ieħor, xejn ma jimxi tajjeb. Il-moħħ jistudja u jiskopri ħwejjeġ ġodda fin-Natura. Jekk dan jaqta' *qalbu*, għax isib xi tfixkil, il-qalb tonqsilha l-ħajja. Nisimgħu l-poeta xi jgħid, fil-ħin li jpoġġi l-moħħ u l-qalb f'kull keffa tal-miżien.

"Jista' qatt il-miżien jiddaqqas f'sikktu
jekk keffa tkun mimlija u l-oħra fiergħa?"

Kif qed naraw, dit-taqbida bejn il-moħħ u l-qalb hi kollha kemm hi spiritwali u mhux materjali.

Kulħadd b'xi salib fid-dinja u l-poeta jħoss li wieħed mis-slaleb tiegħu hu dan: il-ġlieda bejn moħħu u qalbu. Għalhekk jerġa' jħoss id ommu fuq ġbinu u jismagħha titbissimlu:

"Kulħadd imsallab għax Kristu msallab"; Hu li għamel dalġisem fin, tefa' ġo fih salib. Fejn hemm il-ħajja hemm ukoll it-tbatija. Issa das-salib jagħti wkoll il-frott tiegħu: frott ta' hena u ta' ħelsien. Il-bniedem, tissokta ommu, daru band'oħra mhux hawn u r-raġuni

ta' kollox tidher ċara biss f'dik id-dar 'il bogħod minn hawn. Għalhekk, kompla leħen ommu:

"Iżjed la tistaqsix. Jekk trid ġo ħsiebek
is-sliem u l-hena ġewwa qalbek, emmen!"

Din l-istess kelma 'emmen' qaluhielu wkoll is-smewwiet, l-art, il-baħar, kulħadd *a modo suo*, min bil-kelma u min bis-sbuħija. Hawnhekk nistħajjilni qed naqra l-versi tal-poeta Ġeżwita Gerard Manley Hopkins li fil-poeżija tiegħu kien ifaħħar 'l Alla mhux biss fil-ħwejjeġ sbieħ imma wkoll koroħ. Mhux kollox ħlejqa t'Alla? Dan insibuh mhux biss fil-poeżija: "Pied Beauty' imma wkoll, u l-aktar, fil-poeżija grandjuża u majestuża: 'The Wreck of The Deutschland'.

Dun Karm jurina biċ-ċar u jgħallimna li meta l-egoċentiżmu li kien ibaqbaq fih fil-bidu ġablu biss ħsibijiet li qatluh u li ma wassluh imkien ħlief għad-disperazzjoni, issa fl-altruiżmu jsib is-soluzzjoni tad-diffikultajiet tiegħu kollha.

Minn... "dik id-dalma sewda,
bħal marda li tittieħed, tnissel f'qalbi
u ddawwarha bin-niket......"

wasal biex fl-"Emmen, Emmen!"

"........... fl-egħrien ta' qalbi
il-kelma tas-smewwiet, ta' l-Art, tal-Baħar
baqgħet tidwi bħal arpa wara l-aħħar
messa tal-kordi minn idejn l-imgħallem".

Kemm għadda minn toqol, kemm ħass tweġħir, il-poeta! Imma s'issa kien għadu miexi fi triq waħda "itektek bil-għasluġ kull pass li jagħti". F'daqqa waħda jasal f'post fejn dit-triq tinferaq fi tnejn quddiemu. Imma liema hi t-tajba minnhom it-tnejn? Meta wieħed isib ruħu bħal poeta tagħna, l-ewwel ma jibda jistaqsi hu permezz tas-smigħ u tal-ħars. Kif? Iħares... biex jara *jilmaħx* 'Dar il-Hena' li qed ifittex; jiftaħ widnejh... biex jara *jismax* min igħidlu: 'Din triqtek'. Il-poeta, wieqaf quddiem il-Ħajja li issa nferqitlu fi tnejn. U dil-Ħajja għal Dun Karm bdietlu, bħalma tibda għal kulħadd, bħala ħolma jew nofs raqda. Imbagħad stenbaħ, ġie f'sensih u stagħġeb kif quddiemu dehru żewġ triqat li huma: l-*persuna tiegħu* stess u l-*persuna ta' l-oħrajn bil-ħolqien kollu.*

Hekk Dun Karm sab li daż-żewġ triqat ma kinux ħlief il-"Jien" tiegħu, iġifieri hu stess u "Lilhinn Minnu", dak kollu li mhux hu. It-triqat issa għaraf x'jisimhom; jaf min hu hu u min huma l-oħrajn u x'inhu l-ħolqien. Biss... ma jistax jaqbad liema minnhom lesta biex twasslu għal 'Dar il-Hena' fejn għandha tistrieħ qalbu u d-'Dar tad-Dawl' fejn hemm id-dawl meħtieġ biex idawwal lill-intelliġenza u r-raġuni tiegħu.

Madwaru deher ġmiel ir-Rebbiegħa li beda jsaħħru, imma ra wkoll li ftit 'il bogħod kien hemm iċ-ċpar igħammixlu għajnejh. Meta qisu beda jara ċar: ... ra ż-żewġ triqat quddiemu ċari kemm jista' jkun u għarafhom sewwa, imbagħad ġmiel ir-Rebbiegħa li kien beda jaħjih xi ftit, feġġlu ntopp ieħor: iċ-ċpar. Xtaq li kieku jinfed daċ-ċpar u jmur 'il hinn, 'il fuq minnu biex jara jistax jifhem x'hemm moħbi f'dik is-saltna mgħottija.

U ħassu ċkejken, il-poeta, quddiem dawk il-
"... ħitan tal-bronż li ebda saħħa ma tista' ġġarraf...."

Hawn qalbu bdiet titnikket minħabba xi tifkiriet li bdew deħlin fiha. Tifkiriet ta' xogħol u ta' sagħra, nieqsa minn kull hena u serħan. Mela allura kollox frugħa!

"...... oh frugħa fiergħa
ta' ġid, ta' għerf, ta' kobor u ta'... Mħabba..."

L-imħabba wkoll dehritlu fiergħa. Imma fejn tidħol l-imħabba, Dun Karm bħall-poeti u l-artisti kollha, ma tilgħablux. "Waqaft" igħid Dun Karm, qisu miblugħ u mriegħex b'dak li għadu kemm qal kontra l-imħabba. 'Waqaft!' Għaliex? Għax quddiemu għal darb'oħra dehritlu x-xbieha t'ommu!

"...................... Ħelwa
kienet id-daħka fuq xofftejha; ħelwa
id-dija rżina ta' ħarsitha; ħelu
dak wiċċha qamħi taħt il-kotra bajda,
ta' dlielha bellusin......"

Fakkritu dik id-dehra kemm kien iħobbha fi tfulitu u malajr iddispjaċih ta' dak li qal qabel. Hu li tant kien iħobb lil ommu, allura dik l-imħabba lejn ommu m'hi xejn?

"Le", iwieġeb hu stess, "l-Imħabba ma tmutx! L-Imħabba tisboq kull żmien, u tofroq dik is-saltna sewda
li taħkem il-ftit dawl li hawn madwarna".

"................. Għidli j'ommi,
tmut l-Imħabba bil-Mewt?......"

Le l-Imħabba ma tmutx, għax jekk Alla jiċħdilha l-kobor tagħha, Hu li mlieħa b'xewqat kbar, ikun qed jiċħad Lilu nnifsu. Għidli mela, j'ommi, jissokta Dun Karm, għidli j'ommi li għadek tħobbni u li għad niltaqgħu xi darba flimkien.

Minn dik id-dehra ta' mewt u ta' qtigħ il-qalb, ħsiebu jmur fuq is-sbuħija tan-natura. Id-dehra tal-ward, ħamiem u baħar, tferrħu. Din l-imħabba li ssaltan fin-natura ġagħlitu jressaq idejh ma' xulxin, jinżel għarkubtejh u jitlob:

"Erfajt għajnejja 'l fuq, idejja ltaqgħu
swaba' ma' swaba' u bħal ma jagħmel tfajjel

meta tmissu l-id t'ommu, inżilt qajla qajla
għarkobtejja fuq l-art ħadra bın-nifel".

Issa l-poeta beda jistrieħ u dik l-għoqda li kienet qed tagħfas fuq qalbu u toħonqu, bdiet bil-mod-il-mod tinħall u tgħib. Lejh beda riesaq qajl qajl serħan il-qalb li kien tant ifittex u jixtieq.

"Siket il-"Jien" ġo fija..........."
"Hekk kif siket il-"Jien", fuq moħħi u qalbi
ġiet il-fewġa tas-sliem..........."

Hekk l-egojiżmu tiegħu neża' għal kollox il-libsa tas-suppervja u ta' l-egħluq fih innifsu. Qawwi minn fejn kien għarkubbtejh mibdul u qisu bniedem ieħor. U hawn ftakar li darba ommu qaltlu: "Il-Jien għadu tas-sewwa". Dun Karm, li bħal Nietsche ried iġib lil Alla taħtu, joqtlu biex isaltan waħdu fuq il-ħsieb u l-imħabba tiegħu stess, bħal kull min ikun mimli passjonijiet ħżiena li jtihom il-lala, Dun Karm issa beda jifhem dak kollu li kienet qaltlu qabel ommu:

"................... Jekk trid ġo ħsiebek
is-sliem u l-hena ġewwa qalbek, emmen".

U b'dil-kelma 'emmen', Dun Karm issa qed iwaqqa' u jarmi dawk il-ħsibijiet kollha li kienu għaddewlu minn moħħu qabel. Issa qed jara li l-argumenti u t-tmaħħiħ tiegħu ma kinux ħlief allat foloz u bla sens li kontra tagħhom jipprietka l-ewwel Kmandament. Qabel, Dun Karm kien miexi ħażin. Kien jaħseb biss fil-werqa li qed taqa' bla ma kien jagħti kas tas-siġra, filwaqt li Alla mhux bħalu. Alla f'kollox jaħseb.

Dun Karm għaraf sewwa li 'temmen' tfisser tiċħad lilek innifsek u tagħraf li Alla sew u qawwa. Għax kollox jitbiddel, ħlief Alla. Issa Dun Karm qed jisimgħu sewwa 'l Alla, għax Alla għalhekk għamel 'il-bniedem fieragħ, ma jiswa' xejn mingħajru, biex ikollu jdur lejH u b'hekk jimlih biH innifsu. Xi jrid aktar il-poeta issa li għaraf lil Alla, u kważi messu b'idejh b'mezz ta' ħsiebu u ta' qalbu?! Jonqsu biss li jtenni l-Innu ta' paċi u ta' ringrazzjament bħalma fit-Tempju ta' Ġerusalemm Xmun tenna n-'Nunc Dimittis' tiegħu. Wara li għadda mill-wied mudlam ifittex u jistenna d-dawl tal-ħelsien, id-dawl, feġġlu bla ma kien jistennieh.

"Issa mexxini Int, ja Dawl tas-sema
Biex ma nerġax fil-għama ta' kburiti".

Rażżan fiha, jrid jgħidlu l-poeta, il-Jien, l-egojiżmu tiegħi, biex tgħix fija Int biss, waħdek.

Dun Karm itemm il-"Jien u Lilhinn Minnu" b'żewġ versi li jħaddnu l-poeżija kollha u l-ħsus ta' qalbu u moħħu mixgħula bid-dawl ta' l-hena u tal-ħelsien:

"Issa mexxini Int, għax fik biss nagħraf
il-għajb tal-"Jien" u l-ġmiel ta' "Lilhinn Minnu".

Dun Karm għarqan u mixrub wara ġlieda bħal din f'ruħu wasal kuraġġjuż u ferħan bħalma wasal ir-raġel xwejjaħ ta' Hemingway li fir-rumanz tiegħu: "The Old Man and the Sea" ipinġihulna bħala bniedem li tqabad ma' ħuta kbira. Imma x'ġieb miegħu lejn ix-xatt? Biss l-iskeletru tagħha. Imma l-kuraġġ u l-qawwa ma ntfewlux. Hekk Dun Karm, il-kuraġġ tiegħu swielu ħajtu, imma wasal qawwi u sħiħ għalkemm ruħu mqattgħa u għajjiena.

Bħalma rajna f'dil-poeżija Dun Karm, bħall-filosfi u l-poeti eżistenzjalisti moderni jirrifletti l-inkwiet ta' qalb li mhi qatt kuntenta, tfittex dejjem li tgħarbel u tifhem il-ħolqien.

Minn Goethe sa Thomas Mann, minn Chateaubriand sa Mauriac u Blake, il-kittieba fix-xogħlijiet tagħhom m'għamlux ħlief jittraduċu fi kliemhom id-dwejjaq, l-'angoisse' ta' żmienhom, li huwa l-għelm ewlieni ta' l-eżistenzjaliżmu. Ma' dawn nistgħu bil-libertà kollha ndaħħlu 'l Dun Karm li, bħal Berdiaeff, studja bir-reqqa kollha eżistenzjalista ta' dak li hu divin u ta' dak li hu uman.